Valtiovarainvaliokunnan mietintö 7/1995 vp

Hallituksen esitys vuoden 1995 lisätalousarvioksi

Eduskunta on 16 päivänä toukokuuta 1995 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi edellä mainitun hallituksen esityksen n:o 11/1995 vp.

Valiokunta on pyytänyt asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on tämän mietinnön liitteenä.

Tämän esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt eduskunnan 23 päivänä toukokuuta 1995 valiokuntaan lähettämät lisätalousarvioaloitteet:

1 Aula ym.: Opintorahaan osoitetun määrärahan säilyttämisestä ennallaan (29.39.55)

2 Gustafsson ym.: Määrärahan osoittamisesta Jämsän ja Oriveden välisen radan oikaisun suunnitteluun (31.58.21)

3 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta Toivakan asevarikon Hartolan varasto-osaston 2. alueen rakentamiseen (27.10.74)

4 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta Mikkelin ympäristötekniikan instituutin kehittämiseen (29.65.30)

5 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta valtatie 5:n osuuden Heinola—Lusi rakentamiseen moottoritieksi (31.24.21)

6 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta valtatie 5:n rakentamiseen välillä Lusi—Mikkeli (31.24.21)

7 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta liikennejärjestelyjen toteuttamiseen Savonlinnassa (31.24.21)

8 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta Kymijoen kanavaselvityksen jatkamiseen (31.30.77)

9 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta Mäntyharjun kanavahankkeen edistämiseen (31.30.77)

10 Ihamäki: Määrärahan osoittamisesta Savonradan yleissuunnitteluun (31.58.21)

11 Juurola: Määrärahan osoittamisesta Launeen peruskoulun liikuntatilan rakentamiseen (29.43.34)

12 M. Koskinen: Määrärahan osoittamisesta valtatie 8:n perusparannukseen Varsinais-Suomessa (31.24.21)

13 Laitinen ym.: Määrärahan osoittamisesta valtatie 9:n perusparannustöiden aloittamiseksi välillä Hämeen piirin raja—Jämsä (31.24.21)

14 Laitinen ym.: Määrärahan osoittamisesta Keiteleen kanavasiltojen rakentamiseen (31.30.77)

15 Lehtosaari: Määrärahan osoittamisesta valtatie 5:n rakentamiseen välillä Heinola—Mikkeli (31.24.21)

16 Lindqvist ym.: Määrärahan osoittamisesta Hämeen rykmentin huoltokoulutuskeskuksen asekoulun kenttätykistön opetuskorjaamon rakentamiseen (27.10.74)

17 Lindqvist: Määrärahan osoittamisesta Koskimyllyn paikallistien perusparannukseen Hollolassa (31.24.21)

18 Lindqvist: Määrärahan osoittamisesta Vesivehmaan ja Kalkkisten välisen tieosuuden peruskorjaukseen (31.24.21)

19 Lindqvist ym.: Määrärahan osoittamisesta moottoritien Järvenpää—Lahti—Heinola—Lusi rakentamisen aloittamiseen (31.24.21)

20 Manninen ym.: Opintorahaan osoitetun määrärahan säilyttämisestä ennallaan (29.39.55)

21 Manninen ym.: Lapsilisiin osoitetun määrärahan säilyttämisestä ennallaan (33.15.52)

22 A. Ojala ym.: Määrärahan osoittamisesta Vilppulan yläasteen korjaustöiden aloittamiseen (29.43.34)

23 A. Ojala ym.: Määrärahan osoittamisesta Leinolan monitoimikeskuksen päiväkodin rakentamiseen Tampereella (33.32.31)

24 Partanen ym.: Määrärahan osoittamisesta Jyväskylän yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitosrakennuksen rakennustöiden aloittamiseksi (29.10.74)

25 Rajamäki: Määrärahan osoittamisesta kevyen liikenteen väylän rakentamiseksi Kangaslammintien varteen Varkaudessa (31.24.21)

250407

26 Rajamäki ym.: Määrärahan osoittamisesta Puurtilan vesihuollon runkolinjan rakentamiseen (30.85.77)

27 Rajamäki ym.: Määrärahan osoittamisesta Varkauden ja Leppävirran jätevesien yhteispuhdistamon rakentamiseksi (30.85.77)

28 Rajamäki ym.: Määrärahan osoittamisesta valtatie 5:n perusparantamiseksi välillä Varkaus—Leppävirta (31.24.21)

29 Räsänen ym.: Lapsilisiin osoitetun määrärahan säilyttämisestä ennallaan (33.15.52)

30 Smeds: Valtioneuvoston jäsenten erityisavustajien palkkaukseen ehdotetun määrärahan vähentämisestä (23.01.01)

31 Vähänäkki ym.: Määrärahan osoittamisesta yhdysvesijohdon rakentamiseen Haminasta Kymenlaakson runkovesijohtoon (30.85.77)

Valiokunta on käsitellyt asian ja on saamansa selvityksen perusteella päättänyt asettua puoltamaan hallituksen esityksen hvyäksymistä seuraavin muutoksin.

YLEISPERUSTELUT

Valtiovarainvaliokunta on pyytänyt hallituksen lisätalousarvioehdotuksesta perustuslakivaliokunnalta lausunnon, joka on tämän mietinnön liitteenä. Lausuntoa pyydettiin helmikuussa 1995 tehdyn valtion virka- ja työehtosopimusratkaisun sitovuudesta budjetointiperusteena. Hallitus on lisätalousarvioehdotuksen yleisperusteluissa ilmoittanut tarkoituksena olevan, ettei virkaehtosopimuksen johdosta vuodelle 1995 budjetoida lisää määrärahaa. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että näin voidaan menetellä, kun otetaan huomioon sopimusratkaisun henkilöstömenoja lisäävän vaikutuksen suhteellinen vähäisyys toimintamenomomenttien kannalta.

Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että lisätalousarviolla pyritään siihen, että hallinnonalat ja virastot sopeuttavat toimintamenonsa talousarviossa jo vahvistettujen määrärahojen tasoon. Valtiovarainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan tämä merkitsee käytännössä painetta vähentää henkilöstöä vuonna 1995. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä tulee hoitaa ns. luonnollisen poistuman kautta siten, että irtisanomisilta ja lomautuksilta vältytään.

MENOT

Pääluokka 24

ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Valiokunta viittaa kuluvan vuoden varsinaisesta talousarviosta antamaansa mietintöön ja toistaa, että kehitysyhteistyömäärärahojen leikkauksilla on haitallisia vaikutuksia erityisesti kestävän kehityksen näkökulmasta; projektien aikataulujen kiristymisen seurauksena tehtävien siirtovaihe asemamaassa jää usein liian lyhyeksi. Leikkauksilla on myös muita kielteisiä vaikutuksia kehitysyhteistyön laatuun.

Pääluokka 25

OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Valtiovarainministeriöltä saadun selvityksen perusteella pääluokan perustelujen toista virkettä muutetaan käännöstöihin liittyvän henkilöstön määrän osalta.

Pääluokan perustelut muuttuvat seuraaviksi:

Pääluokan perusteluja muutetaan siten, että hallinnonalan kokonaishenkilöstömäärä saa olla vuonna 1995 enintään 7 309 henkilötyövuotta. Hallinnonalalla saa lisäksi olla hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien ruuhkien purkuun liittyen 83 henkilötyövuotta ja lääninoikeuksien ruuhkien purkuun liittyen 18 henkilötyövuotta sekä lisäksi käännöstöihin liittyen enintään *15* henkilötyövuotta vastaava henkilöstömäärä (*poist.*).

01. Oikeusministeriö

21. *Toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Valtiovarainministeriöltä saadun selvityksen perusteella momentin perustelujen päätösosaan lisätään teksti: "Momentilta palkattava maksullisen toiminnan henkilöstö ei sisälly pääluokan henkilöstön enimmäismäärään."

Momentti muuttuu seuraavaksi:

Momentille myönnetään nettomäärärahaan lisäystä 6 800 000 mk. *Momentilta palkattava maksullisen toiminnan henkilöstö ei sisälly pääluokan henkilöstön enimmäismäärään.*

Pääluokka 26

SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

01. Sisäasiainministeriö

21. *Toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)
Saadun selvityksen mukaan lisämääräraha on selvitysosasta poiketen tarkoitettu kuntien ja valtion suhteiden uudistamisprojektia varten.

80. Pelastushallinto

74. *Talonrakennukset* (siirtomääräraha 3 v)
Saadun selvityksen perusteella momentin määrärahasta on momentin perustelujen selvitysosasta poiketen tarkoitus käyttää läänin väestönsuojelun johtokeskusten saneeraukseen 7 400 000 markkaa ja Pelastusopiston harjoitusalueen kahden rauniotalon rakentamiseen 3 000 000 markkaa.

Pääluokka 27

PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Valiokunta toistaa vuosien 1993 ja 1995 varsinaisten talousarvioiden käsittelyn yhteydessä lausumansa, että puolustusvoimien joukko-osastoja, laitoksia ja varuskuntia koskevien säästöpäätösten on perustuttava kokonaistarkasteluun, jossa ratkaisujen kustannukset on yksityiskohtaisesti analysoitu ja toiminnalliset näkökohdat otettu huomioon.

10. Puolustusvoimat

16. *Puolustusmateriaalihankinnat* (siirtomääräraha 3 v)
Valtiovarainministeriöltä saadun selvityksen perusteella momentin perustelujen päätösosan ensimmäisen kappaleen ensimmäisen virkkeen jälkeen lisätään teksti: "Vastaavasti indeksi- ja valuuttakurssimuutoksia varten myönnetyistä määrärahoista säästyy 70 000 000 mk." Valiokunta toteaa, että em. teksti korvaa perustelujen selvitysosan viimeisen kappaleen.

Momentti muuttuu seuraavaksi:
Momentin perusteluja täydennetään siten, että määrärahasta saa käyttää 70 000 000 mk keskeisimmän puolustustarviketeollisuuden työllisyyden ylläpitämiseen ja toiminnan kannalta välttämättömien tilausten toteuttamiseen sekä puolustusvoimien korvaaviin hankintoihin rauhanturvaamistehtäviin luovutetun kaluston osalta. *Vastaavasti indeksi- ja valuuttakurssimuutoksia varten myönnetyistä määrärahoista säästyy 70 000 000 mk.* Momentille ei tämän johdosta myönnetä lisämäärärahaa.
(2. kappale kuten hallituksen esityksessä)

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

87. Rahoitusmarkkinoiden vakauttaminen

89. *Pankkitoiminnan tukeminen* (siirtomääräraha 3 v)
Valtiovarainvaliokunta toistaa vuoden 1994 talousarvioesityksen yhteydessä mietinnössään n:o 81/1993 vp Osuuskunta EKA-yhtymää koskevan asian yhteydessä lausumansa. Valiokunta totesi mietinnössään, että pankkitukimomentin käyttöä koskevat aiemmin hyväksytyt perustelut ja niiden mukaiset ehdot koskevat soveltuvin osin myös momentin 28.87.89 määrärahan käyttämisestä säästökassatoimintaa harjoittavassa osuuskunnassa annetun lain nojalla tehtävistä päätöksistä aiheutuvia menoja.
Valtiovarainvaliokunta piti välttämättömänä selvittää silloin puheena olevassa asiassa kaikki kysymykseen tulevat vastuukysymykset myös riippumatonta erityistarkastusta käyttäen.
Valiokunta edellytti, että on selvitettävä ensisijaisesti säästökassan ja koko konsernin johdon vastuu, toiseksi konsernin ja säästökassan tilintarkastajien vastuu sekä myös säästökassatoimintaa valvovan valtiovarainministeriön vastuu.
Lisäksi valiokunta edellytti, että valtio turvaa tuen avoimuuden julkistamalla riittävät tiedot annetun tuen määrästä ja jakautumisesta sekä tuen lopullisista kustannusvaikutuksista sekä antaa valtiovarainvaliokunnalle aikanaan selvityksen siitä, että tehdyt ratkaisut ovat yhteiskunnan kannalta olleet edullisimmat.

Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että momentin käsittelyn yhteydessä aiemmin hyväksyttyjä perusteluja ja niiden mukaisia ehtoja sovelletaan soveltuvin osin myös käsiteltävänä olevassa Osuusliike Elantoa koskevassa asiassa.

Pääluokka 29

OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

39. Opintotuki

55. *Opintoraha* (arviomääräraha)

Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta siten muutettuna, että vanhempien tulojen perusteella korotettua opintorahaa saavien ns. vähävaraiskorotuksen määrä pysytetään nykyisellään. Muutos vähentää momentin säästöä 14 miljoonalla markalla hallituksen esitykseen verrattuna.

Hallitusohjelman mukaisten säästöjen aikaansaamiseksi asumislisän määrää leikataan yhdellä prosenttiyksiköllä lisää eli asumislisän taso alentuu 75 prosentista 67 prosenttiin vuokran määrästä 1.8.1995 lukien. Säästö on 5 miljoonaa markkaa.

Säästöjen aikaansaamiseksi on myös välttämätöntä tehdä muutoksia siihen järjestelmään, jolla opiskeluun pakollisena kuuluvasta harjoittelusta saatava palkka otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä. Tarkoituksena on, että opiskeluun pakollisena kuuluvan harjoittelun ajalta saatava palkka yhteensovitetaan opintotukilain 20 §:ssä tarkoitetulla tavalla opintorahan kanssa 1.8.1995 lukien. Toimenpide vähentäisi opintorahamenoja vuonna 1995 noin 7 miljoonalla markalla.

Valtiovarainvaliokunta viittaa sivistysvaliokunnan mietinnnössä (SiVM 5/1995 vp) yhteensovituksesta lausuttuun ja pitää tärkeänä, että kansaneläkelaitos päätöstä tehdessään ottaa huomioon mietinnössä esitetyt näkökohdat.

Hallituksen esityksen mukaisilla toimenpiteillä saavutettava säästö olisi ollut 127 miljoonaa markkaa. Eduskunnan hyväksymien muutosten jälkeen säästö on 125 miljoonaa markkaa. Tämän johdosta momentille merkitään lisäystä 2 000 000 markkaa.

Valiokunta toteaa, että opintotukilakiin hyväksytyt muutokset liittyvät hallituksen pyrkimyksiin valtiontalouden tasapainottamiseksi. Hallitusohjelman liitteenä olevan lisäpöytäkirjan mukaan opintotukimenoja leikataan vuositasolla 300 milj. markalla. Kun toimenpiteet saatetaan voimaan jo 1.8.1995 lukien, leikkausten säästövaikutus kuluvana vuonna on ohjelman mukaan 125 milj. markkaa.

Valiokunta kuitenkin toteaa, että tarkoitus ei ole puuttua itse opintotukijärjestelmän perusteisiin vaan kysymyksessä on säästötoimenpide, jotta itse opintotukijärjestelmä voitaisiin säilyttää. Valiokunta yhtyy myös sivistysvaliokunnan mietinnössä todettuun siitä, että opintotukijärjestelmä pyritään jatkossakin säilyttämään opintorahapainotteisena.

Valiokunta ei kuitenkaan pidä opiskelijoiden kannalta tyydyttävänä sitä, että ratkaisut tehdään sellaisella aikataululla, etteivät muutokset ole opiskelijoiden ja opintotukiviranomaisten tiedossa niin aikaisin, että opintotukihakemukset voidaan käsitellä ja tuet myöntää riittävän ajoissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan opintotukikeskuksen tietojenkäsittelyjärjestelmää ollaan uusimassa. Sen ajanmukaistuttua hakemukset voidaan käsitellä ja mahdolliset muutokset tehdä nopeammin.

Valiokunta yhtyy sivistysvaliokunnan kannanottoon siitä, että valtiontalouden tervehdyttämispakon vuoksi ei lähivuosina voitane merkittävästi kasvattaa opintotukimenoja opintorahaa nostamalla. Siksi on kehitettävä muita opiskelijoiden toimeentuloa parantavia toimenpiteitä. Valiokunta viittaa myös eduskunnan hyväksymään lausumaan opintotuen kehittämisen jatkotoimista ja pitää tärkeänä, että pikaisesti ryhdytään sen mukaisiin toimenpiteisiin opintotuen kehittämiseksi.

Momentti muuttuu seuraavaksi:
Momentilta vähennetään *70 000 000* mk.

66. Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutuksen osalta valiokunta viittaa luvun 34.06 perusteluissa lausuttuun.

Valiokunta edellyttää, että selvitetään aikuisten ammatillisen oppisopimuskoulutuksen alueellisesta kiintiöjärjestelmästä luopumismahdollisuudet.

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

33. Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen (osa EU)

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maatalouden investointitukipäätöksiin tarvitaan

komission hyväksyminen. Toisaalta tukihakemuksia otetaan vastaan vasta syyskuun alusta lähtien. Tästä saattaa valiokunnan käsityksen mukaan olla seurauksena, että kuluvasta vuodesta tulee investointien osalta välivuosi. Valiokunta pitää tärkeänä, että maatalouden rakenteen kehittämistä jatketaan koko vuoden 1995 ajan.

36. Kala-, riista- ja porotalous

Valiokunta viittaa vuoden 1995 varsinaisen talousarvion käsittelyn yhteydessä lausumaansa ja

edellyttää, että Norjan valtiolta Inarijärven säännöstelyhaitoista saatu kertakorvaus ohjataan Inarin kunnan kalatalouden kehittämisrahastoon.

86. Yksityismetsätalous (osa EU)

Valiokunta pitää tärkeänä, että myös työllisyysvarojen käyttäminen yksityismetsien ensiharvennusten tehostamiseen tehdään tarvittavin säädösmuutoksin mahdolliseksi.

Pääluokka 31

LIIKENNEMINISTERIÖN HALLINNONALA

24. Tielaitos

21. *Yleisten teiden perustienpito (osa EU)* (siirtomääräraha 2 v)

Valiokunnan käsityksen mukaan tiepolitiikka on nykyistä vahvemmin sidottava osaksi koko maan teollisuuspolitiikan ja vientiteollisuuden kokonaisstrategiaa. Tämä edellyttää lisääntyvää yhteistyötä mm. liikenneministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön välillä. Sekä infrastruktuuri-investoinnit että tuotannollinen toiminta vaativat myös kokonaan uusien hankkeiden käynnistämistä. Kokonaistaloudellisen vaikuttavuuden arvioinnin tulee perustua hankkeiden yhteiskunnallisten kustannusten ja hyötyjen mittaamiseen.

Eduskunnan osuutta keskeisessä tieinfrastruktuurin strategiaa koskevassa päätöksenteossa on lisättävä. Valiokunta viittaa vuoden 1995 varsinaisen talousarvion käsittelyn yhteydessä lausumaansa ja kiirehtii Eurooppa-neuvoston TEN-verkkojen ensisijaisia hankkeita koskevan päätöksen nopeaa toteuttamista Pohjolan kolmion sekä Helsinki—Pietari -yhteyden osalta.

25. Tienpidon valtionavut

Luvun selvitysosassa hallitus on ilmoittanut, että se antaa eduskunnalle esityksen laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta siten, että yksityisteiden valtionapujärjestelmä kumotaan. Valiokunta toteaa, että valtion rahoitusosuuden loppuminen saattaa johtaa yksityisteiden käytön kieltämiseen ulkopuolisilta. Tämä puolestaan voi heikentää teollisuuden puuhuoltoa ja nykyisen laajuisten jokamiehenoikeuksien toteutumista. Valiokunta esittääkin harkittavaksi 10 vuoden siirtymäaikaa, jolloin liikkuminen yksityisteillä tarvittavin erillisjärjestelyin sallittaisiin myös ulkopuolisille.

Esimerkiksi yksityisillä teillä olevien lossien ja purettavien siltojen vuosikustannukset ovat niin suuria, että tiekuntien olisi taloudellisesti mahdotonta hoitaa niitä ilman minkäänlaista avustusta. Kyseisten avustusten vuosittainen tarve on n. 5 miljoonaa markkaa.

Valiokunta edellyttää, että yksityistieavustusjärjestelmän kumoamisesta huolimatta vuoden 1996 talousarviossa osoitetaan erillinen määräraha, jolla yksityistielossien ja vastaavalla tavalla poikkeuksellisten yksityisteiden avustaminen edelleen mahdollistettaisiin.

32. Merenkulun ja muun vesiliikenteen edistäminen

40. *Lastialusten hankintojen tukeminen* (arviomääräraha)

Valtiontaloudellisista syistä on tarkoitus lopettaa koko lastialushankintojen korkotukijärjestelmä. Valiokunta toteaa, että tukien ansiosta lastialustonnistomme kehitys on kääntynyt myönteiseksi. Samalla tonnisto on rakenteeltaan painottunut suomalaisiin erityisolosuhteisiin soveltuvaksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan merenkulun tukijärjestelmän rakenteen ja sisällön kehittämistä koskevat päätökset tulee tehdä kansallisin perustein painottaen erityisesti sallittuja pk-kehittämistukimalleja. Valiokunta korostaa erityisesti pientonniston kansallista merkitystä.

55. Viestinnän korvaukset ja avustukset

42. *Lehtien maaseutujakelun korvaus*
Hallitus ilmoittaa momentin selvitysosassa, että lehtien maaseutujakelun korvausten maksaminen lopetetaan 1.7.1995 lukien. Valiokunta huomauttaa, että seurauksena voi olla, ettei postia voi lähettää ja vastaanottaa tasapuolisin ehdoin koko maassa. Valiokunnan käsityksen mukaan on erityisesti turvattava jakelupalveluiden saatavuus ja kustannusten tasavertaisuus harvaan asutulla alueella. Valiokunta korostaa yhdenmukaisten ehtojen merkitystä myönnettäessä toimilupia.

Valiokunta edellyttää, että postitoiminnan harjoittamisen toimiluvissa ja niiden ehdoissa otetaan huomioon postin saajien tasavertainen asema koko maassa.

58. Radanpito ja radanpitoon liittyvät valtionavut

21. *Ratahallintokeskus ja perusradanpito (osa EU)* (siirtomääräraha 2 v)
Valiokunnan käsityksen mukaan rataverkon rahoitustarve ylläpito- eli kunnossapitokustannusten osalta kasvaa tulevaisuudessa. Tekninen varustelutaso on noussut, jolloin myös ratojen kunnossapidon vaatimustaso on kasvanut. Radanpidon rahoitustarpeen ja vuosittaisten rahoitusmahdollisuuksien välille on muodostunut ristiriita. Nykyisen laajuinen ja tasoinen rataverkon ylläpito ja kehittäminen ei ole mahdollista, vaan rataverkolle joudutaan jatkossakin lisäämään liikennöimisrajoituksia ja kehittäminen viivästyy, ellei riittävää rahoitusta turvata.

Valiokunta edellyttää, että päärataverkon kehittämisen ohella huomiota kiinnitetään erityisesti vientiteollisuuden kannalta keskeisten rataosuuksien saattamiseen sellaiseen kuntoon, että painorajoitukset voidaan poistaa.

Pääluokka 32

KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

44. Teknologian kehittämiskeskus

40. *Tuotekehitysavustukset* (arviomääräraha)
Valiokunta toteaa, että määrärahan alentaminen palauttaa avustukset vuoden 1994 tasolle. Valiokunnan mielestä Tekesin määrärahoja on seuraavina vuosina korotettava mm. huipputekniikan teollisuuden lupaavasti vauhtiin päässeen kasvun turvaamiseksi ja Euroopan unionin tutkimusohjelmien hyödyntämiseksi. Valiokunta viittaa myös hallitusohjelmaan, jonka mukaan tutkimuksen ja tuotekehityksen kansantuloosuutta on kasvatettava.

50. Teollisuuden ja sitä palvelevan tutkimuksen edistäminen

88. *Osakehankinnat* (siirtomääräraha 3 v)
Valtiovarainministeriöltä saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa momentin perusteluja täydennettäväksi Enso-Gutzeit Oy:n ja Veitsiluoto Oy:n fuusiota koskevalla maininnalla.
Valiokunnan mielestä Veitsiluoto Oy:n tuotantokapasiteetti tulee säilyttää kilpailukykyisenä.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että Enso-Gutzeit Oy sitoutuu jatkossa omalta osaltaan kehittämään Oulun tehtaan lisäksi myös Kemin ja Kemijärven tehtaita. Erityisesti *valiokunta edellyttää*, että KTM ja Enso-Gutzeit Oy sitoutuvat Enso-Gutzeit Oy:n ja Veitsiluoto Oy:n fuusion ehtona viipymättä laatimaan ja toteuttamaan viime joulukuussa osakassopimuksessa sovitun Veitsiluoto Oy:n Kemijärven tehtaiden jatkokehitysohjelman.

Momentti muuttuu seuraavaksi:
(1. kappale kuten hallituksen esityksessä)
Tarkoituksena on perustaa uusi metsäteollisuusyhtiö yhdistämällä Enso-Gutzeit Oy ja Veitsiluoto Oy. Momentin perusteluja muutetaan myös siten, että valtioneuvosto saa hyväksyä sellaisia perustettavan yhtiön omistusjärjestelyjä, joiden seurauksena on luopuminen valtion määräysvallasta perustettavassa yhtiössä kuitenkin määrävähemmistöasema säilyttäen.

55. Energiatalous

40. *Energia-avustukset (osa EU)* (arviomääräraha)
Kauppa- ja teollisuusministeriön perustaman energiansäästön palvelukeskus MOTIVA:n teh-

tävänä on edistää energiansäästön toteutusta valtakunnallisesti mm. energiakatselmustoimintaa kehittämällä ja katselmusmarkkinoita aktivoimalla. Aktivoinnin keskeinen elementti on momentilta 32.55.40 maksettava valtion tuki. Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan energiakatselmuksiin osoitettu julkinen tuki vaikuttaa viisinkertaisesti energiakustannussäästöjen syntyyn yrityksissä ja julkisen sektorin kiinteistöissä. Valiokunta kiinnittää hallituksen huomiota siihen, että MOTIVA:n toiminta voisi jatkua nykyisessä laajuudessaan myös tulevaisuudessa.

Pääluokka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

15. Perhekustannusten tasaus

Valiokunta pitää tärkeänä, että perhepoliittisia tulonsiirtoja koskevat muutokset toteutetaan riittävän pitkäjänteisesti, jotta perheet voivat paremmin suunnitella talouttaan.

Pääluokka 34

TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

06. Työvoimapolitiikan toimeenpano

Hallitus ehdottaa lisätalousarviossa investointimäärärahojen lisäystä siten, että toteutettavat investoinnit rahoitetaan asianomaisten sektoriministeriöiden määrärahoista. Tarkoituksena on aientaa työllisyyttä tukevia ja myöhemmin toteutettavaksi hyväksyttyjä perustamis- ja peruskorjaushankkeita. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteistyö työministeriön ja muiden ministeriöiden välillä ei ole ollut riittävää. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valittaessa ja toteutettaessa investointihankkeita sektoriministeriöiden ja työvoimahallinnon yhteistyötä lisätään. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös investointiavustusten myöntäminen on tärkeä väline työministeriön työllistämisen keinovalikoimassa.

Syrjäytymisen riski on kaikkein suurin ammattikoulutusta vailla olevien nuorten työttömien kohdalla. Valiokunta toteaa, että ns. kansliapäällikkötyöryhmän nuoriso-ohjelman tarkoituksena on ollut parantaa juuri ammattitaidottomien nuorten työttömien työmarkkinavalmiuksia.

Valiokunta edellyttää, että sekä opetus- että työministeriö jatkavat ns. kansliapäällikkötyöryhmän nuoriso-ohjelman mukaisesti nuorten koulutuspaikkojen lisäämistä turvaamalla tähän tarvittavat resurssit, ja korostaa oppisopimusmuotoista koulutusta yhtenä erityisesti ammattikouluttamattomille nuorille tarjottavana kouluttautumismahdollisuutena vaikeassa työttömyystilanteessa.

Pääluokka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Pääluokan määrärahoista osoitetaan lisätalousarviossa 150 milj. markkaa korjausrakentamiseen lähinnä työllisyysperustein. Ympäristönsuojelun ja -hoidon työllistämistyöryhmä totesi mietinnössään kaksi vuotta sitten, että ympäristön tilaa kohentaviin tehtäviin voitaisiin luoda vastaavalla tavalla jopa 13 000 uutta työpaikkaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan asiaan on valmiutta useissa alueellisissa ympäristökeskuksissa ja ympäristönsuojeluhankkeissa on yhteistyötä työvoimaviranomaisten kanssa.

Valiokunta edellyttää, että hallitus kiirehtii toimia uusien työpaikkojen luomiseksi ympäristönsuojelun ja -hoidon tehtävissä.

TULOT

Osasto 11

VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT

01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot

01. *Tulo- ja varallisuusvero*

Valtiovarainministeriöltä saamansa selvityksen mukaisesti valiokunta ehdottaa tuottoarviota korotettavaksi 5 miljoonalla markalla.

Momentti muuttuu seuraavaksi:

Momentille arvioidaan kertyvän lisäystä *890 000 000* mk.

Osasto 12

SEKALAISET TULOT

28.97. *Siirtymäkorvaus Euroopan unionista (EU)* ja

30.01. *EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta saatavat tulot (EU)*

Valtioneuvoston oikeuskansleri on antanut 29.5.1995 päätöksen vuoden 1995 varsinaisessa talousarviossa tapahtuneen 1,6 miljardin markan virheellisen kirjauksen johdosta ja todennut, ettei oikeuskanslerilla ole laillisuusvalvonnan kannalta aihetta muuhun, kuin että oikeuskansleri vastaisen varalta kiinnittää maa- ja metsätalousministeriön sekä valtiovarainministeriön huomiota valtion talousarvioesityksen laadinnassa vaadittavaan huolellisuuteen ja tarkkuuteen.

Valiokunta korostaa talousarvioesitysten laadinnassa välttämättömän huolellisuuden ja tarkkuuden ohella sitä, että jos siitä huolimatta tapahtuu virheellisyyksiä, hallituksen velvollisuutena on välittömästi virheellisyyksien paljastuttua tiedottaa niistä mahdollisimman tehokkaasti.

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetaan tuloihin yhteensä 1 839 356 000 markan lisäystä ja menoihin 1 839 037 000 markan lisäystä. Ehdotettujen muutosten jälkeen olisivat kuluvan vuoden budjetoidut tulot ja menot alkuperäinen talousarvio huomioon ottaen seuraavat:

— tulot 197 673 921 000 markkaa

— menot 197 672 256 000 markkaa.

Tällä lisätalousarviolla muutettu talousarvion taulukko olisi siten 1 665 000 markkaa ylijäämäinen.

Valiokunta on tehnyt lisäksi ehdotettuihin menoihin muutoksen, joka lisää menoja 2 000 000 markkaa, ja merkittyihin tuloihin muutoksen, joka lisää tuloja 5 000 000 markkaa. Talousarvio on siten valiokunnan ehdottamien muutosten jälkeen 4 665 000 markkaa ylijäämäinen.

Edellä lausuttuun viitaten ja muilta kohdin hallituksen esityksen perusteluihin yhtyen valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että Eduskunta päättäisi hyväksyä seuraavat muutokset vuoden 1995 talousarvioon:

NUMEROTAULUKKO

(Kuten hallituksen esityksessä, paitsi että

tulomomentille 11.01.01 merkitään lisäystä 5 000 000 markkaa ja että

momentille 29.39.55 merkitään lisäystä 2 000 000 markkaa).

Samalla valiokunta ehdottaa,

että lisätalousarvioaloitteet n:ot 1—31 hylättäisiin.

Valtiopäiväjärjestyksen 86 §:n mukaan Eduskunta päättää talousarvion julkaisemisesta Suomen säädöskokoelmassa. Talousarviota noudatetaan siitä alkaen, kun se on julkaistu. Valiokunta ehdottaa, että lisätalousarviota sovelletaan 1 päivästä heinäkuuta 1995 alkaen. Edellä lausuttuun viitaten valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että Eduskunta päättäisi julkaista tämän lisätalousarvion Suomen säädöskokoelmassa ja

että sitä sovelletaan 1 päivästä heinäkuuta 1995 alkaen.

Helsingissä 19 päivänä kesäkuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pekkarinen, varapuheenjohtaja Törnqvist, jäsenet Ala-Nissilä (osittain), U. Anttila (osittain), Apukka (osittain), Kallis, Laaksonen (osittain), Laitinen (osittain), Lehtosaari (osittain), Malm (osittain), Nyby (osittain), Puisto (osittain), Rajamäki, Rauramo (osittain), Roos (osittain), Saario, Sasi (osittain), Savela, Tiuri, Tykkyläinen ja Vihriälä (osittain) sekä varajäsenet Ala-Harja (osittain), Aula (osittain), Joenpalo (osittain), Kemppainen (osittain), M. Koski (osittain), P. Leppänen (osittain), Liikkanen (osittain), Lindqvist (osittain), H. Markkula (osittain), A. Ojala (osittain), M. Pietikäinen (osittain), M. Pohjola (osittain), Pykäläinen (osittain), Rask (osittain), Saarinen (osittain), Uotila (osittain) ja Vuorensola (osittain).

Vastalauseita

I

YLEISPERUSTELUT

Lipposen hallituksen ensimmäinen lisäbudjetti on hallituksen ohjelmajulistuksen mukainen. Se on päänavaus kansan kahtiajaon tielle. Sen linja vaarantaa lähivuosina monin tavoin selviytymisuran, jolle Suomen talous edellisen hallituksen ratkaisuin on saatu.

Ahon hallituksen perintö

Ahon hallituksen talouspoliittinen perintö on useimmilla talouden mittareilla mitaten erittäin hyvä. Talouden vuosikasvu on Euroopan nopeinta. Ahon hallituksen viimeisten kuukausien aikana se on ollut tuntuvasti ennustettuakin nopeampaa. Kokonaistuotannon kuukausi-indikaattorin mukaan BKT nousi tammi-maaliskuussa 7 prosentin vuosivauhtia.

Teollisuustuotannon ja viennin kasvu jatkuu jo neljättä vuotta huikean nopeana, noin 10 prosentin vuosivauhdilla. Vaihtotase on nousemassa viime vuottakin enemmän ylijäämäiseksi. Suomi tienaa tuntuvasti enemmän kuin syö. Inflaatio on puolestaan Saksan ja Belgian ohella Euroopan alhaisin.

Talouden kääntäminen kasinotalouden jäljiltä kerrotulle uralle vaati paljon Ahon hallitukselta ja koko kansalta. Kun kansakunnan tulot Holkerin hallituksen jäljiltä romahtivat ja julkiset menot karkasivat, kun kasinotalouden sisään oli leivottu pankkikriisi ja kun Suomesta oli tullut maailman kallein maa vailla kilpailukykyä, oli Suomen pelastustyö vaikea tehtävä.

Ahon hallituksen laatima Suomen nostamisen strategia rakentui vientivetoisen kasvun ja välttämättömän säästötaakan tasapuolisen kohdentamisen periaatteille. Juuri oikeudenmukaisiin säästötoimiin ajoissa ryhtyminen olikin yksi suurimmista syistä siihen, että Suomen talous tervehtyy selvästi Ruotsia nopeammin.

Ongelmat voitettavissa

Nopeatkaan talouden korjaustoimet eivät voineet estää suuren työttömyyden syntymistä. Vaikka työttömyys onkin jo saatu pienenemään huipputasoltaan liki 100 000 hengellä, se on edelleen suurin yhteiskunnallinen ongelma.

Toinen lamasta selviytymisen perintömme on valtion velkaantumisen suuri vauhti. Kiitos talouden nopean kasvun ja säästöjen, tehtyjen ja tehtävien, valtion velan kasvuvauhti on laantunut ja 1997/98 sen kansantuoteosuus kääntyy ja laskuun.

Suurtyöttömyys ja valtion velkaongelma ovat voitettavissa. Työllistävän pk-sektorin tien tasoittaminen eri tavoin nyt, kun talouden veturi, vientialat, vetää hyvin, on uusien työpaikkojen synnyttämisen tärkein lääke. Välttämätöntä on myös jatkaa julkisten menojen supistamista.

Lipposen hallitus jakaa kansaa kahtia

Ohjelmassaan Lipposen hallitus lupaa leikata vaalikauden aikana valtion menoja, aivan oikein, noin 20 miljardilla markalla. Koko kansan harteille yhteisvastuullisesti kohdennettuna tämä taakka olisi helppo kantaa. Kasvaahan kansalaisten ostovoima Tuposeton mukaan jo noin 6 prosentilla.

Mutta Lipposen hallitus ei jaa taakkaa tasapuolisesti, yhteisvastuullisesti. Hallitus jakaa kansaa kahtia, sosiaalisesti ja alueellisesti. Sen erityisenä maalitauluna ovat perusturva, lapsiperheet, elintarviketalous, maaseutu ja kehitysalueet.

Tämä johtopäätös on tehtävissä hallituksen ohjelmajulistuksesta. Ohjelman toteuttamisen hallitus aloittaa ensimmäisellä lisäbudjetillaan.

Kansan kahtiajaon sosiaalinen ulottuvuus näkyy siinä, että leikkauksia ollaan kohdentamassa kauttaaltaan kansalaisten perusturvaan tai sitä lähellä oleviin turvamekanismeihin, lapsilisiin, alimpaan sairaus- ja työttömyysturvaan, opintotukeen, kotihoidontukeen. Säästöt eivät siis kohdistu kaikkiin.

Päinvastoin kahtiajako kärjistyy, kun hallitus samanaikaisesti kohdentaa suurimmat verokevennykset suurituloisimpiin, joiden ansiosidonnainen sosiaaliturva kohenee indeksijärjestelmän ansiosta. Samat ryhmät ovat kuitanneet suurimmat markkamääräiset korotukset myös tuloratkaisuissa.

Kansan alueellista kahtiajakoa hallituksen leikkauslinjassa merkitsevät kansallisen EU-pa-

ketin auki repiminen, aluepoliittisten määrärahojen pienentäminen ja kuntien valtionosuuksien raju leikkaaminen ensitietojen mukaan juuri taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia kuntia eniten rasittavalla tavalla. Näiden leikkaustoimien alueellinen kohdentuminen on sama ja vaikutuksiltaan siten kertaantuva. Erityisesti maaseutu- ja kehitysalueet sekä näiden alueiden väestö on niiden kohde.

Suoranaisesta kiusanteosta on kysymys hallituksen aikeissa lakkauttaa yksityisteiden valtionosuusjärjestelmä ja lähes lakkauttaa maakuntien omaehtoinen kehittämisrahoitus.

Keskustan leikkauslinja

Sekä ennen vaaleja että hallitusneuvotteluissa vaalien jälkeen Suomen Keskusta piti ja pitää edelleenkin tärkeänä tarvittavan talouspolitiikan osana valtion menojen leikkaamista. Vaalikauden aikana leikkaustarve on myös meidän mielestämme vajaat 20 mrd markkaa.

Keskusta pitää monilta osiltaan oikeina hallituksen leikkauksia. Noin 5—6 miljardin markan osalta Keskustan leikkauslinja on kuitenkin ratkaisevasti toinen kuin hallituksella.

Keskustan mielestä leikkaukset on kohdennettava tasapuolisesti koko kansan kannettavaksi. Kansantuotteen vuosikasvun noustua 30 mrd markkaan 20 mrd markan säästöt useamman vuoden aikana on helposti saavutettavissa.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, että

— sosiaalisektorin leikkaukset on mielestämme kohdennettava koko ko. sektorin 190 mrd markan suuruiseen erään, eikä siitä runsaat 20 mrd markkaa käsittävään perusturvaan

— säästötarpeiden rahoittajaksi saadaan myös ne kansantalouden osa-alueet, joilla menee nyt poikkeuksellisen hyvin ja joiden nousun hyväksi koko kansakunta on viime vuosina kiristänyt vyötä.

Vastaavasti Keskusta tyrmää hankkeet kansalaisten perus- ja perheturvaan kajoamiseksi sekä EU-ratkaisun kansallisen paketin avaamiseksi alue-, rakenne- tai maatalouspolitiikan osalta.

Pk-sektorissa työllisyyden nopean parantamisen avain

Keskustan eduskuntaryhmä pitää välttämättömänä ja myös mahdollisena työttömyyden laskemista alle 200 000 henkeen kuluvan vaalikauden aikana. Edellä kerrottu talouden nopea elpyminen antaa perusedellytykset tähän. Näiden lisäksi tarvitaan voimakasta, työllistävää pk-politiikkaa. Vientialojen kasvu on välttämätön, mutta ei riittävä ehto koko Suomen nousulle ja työttömyyden voittamiseksi.

Kiireisimpiä toimia on pk-yritysten vakuusongelmien voittaminen. Noin 60 mrd markan julkisen vallan yritystakausvastuista vain pieni osa kohdentuu tällä hetkellä pk-sektoriin. Ahon hallituksen aikana käynnistettyjä toimia pk-sektorin välillisten työvoimakustannusten alentamiseksi on jatkettava.

Myös työllistäviä investointeja, sekä tuotannollisia että perus- ja osaamisinfrastruktuuria parantavia, on tuettava päällekkäisen ja moninkertaisen kurssittamisen sijasta. Työelämän joustoja tulee lisätä erityisesti pk-sektorin työllistämismahdollisuudet huomioivalla tavalla.

Keskusta varoittaa hallitusta työttömyyttä lisäävistä säästötoimista. Erityisesti julkisen sektorin kaavailtu nopea alasajo ja maaseutualueille kertaantuvat leikkaukset johtavat työllisyyden kannalta kielteisempiin vaikutuksiin kuin on näiden säästöjen koko kansantalouden mitassa työllisyyttä parantava vaikutus.

Keskustan lisäbudjettilinja torjuu kahtiajaon

Hallituksen lisäbudjetin uutta työllisyyttä luova anti on varsin vähäinen. Sen tulopuoli rakentuu suurimmaksi osaksi Ahon hallituksen käynnistämän nopean kasvun tuottamien verotulojen ennakoitua suuremman nousun varaan. Tosiasiassa kuluvan vuoden verotulot tulevat olemaan noin 2 mrd markkaa lisäbudjetissakin esitettyä suuremmat.

Lisäbudjetin mainostaminen työllisyysbudjettina ontuu. Lisäbudjettihan ottaa toisista työllistävistä kohteista ja sijoittaa toisiin, eräissä tapauksissa huonommin työllistäviin kohteisiin.

Lisäbudjetin varsinainen uusi työllistävä vaikutus on likipitäen samaa luokkaa kuin Ahon viimeisten kuukausien aikana silloisen työministeri Kanervan johdolla valmisteltu esitys.

Keskustan lisäbudjettiesitykset noudattavat edellä sanottuja painotuksia. Keskusta ei voi hyväksyä esityksiä kansalaisten perusturvan leikkaamiseksi lapsilisistä, opintotuesta ja työttömyysturvasta.

Emme liioin voi hyväksyä kansallisen EU-paketin auki repimistä. Erityisesti edellisessä hallituksessa mukana olleet Kokoomus ja RKP pet-

tävät poikkeuksellisen suuren asian ratkaisun yhteydessä tekemiään sitoumuksia.

Keskusta ei liioin pidä perusteltuna pk-yritysten ja kehitysalueiden kannalta tärkeiden yritystukien esitetyn mittaista leikkaamista. Pidämme välttämättömänä, että hallitus huolehtii siitä, etteivät julkisen sektorin säästöt johda ko. sektorin työttömyyden lisääntymiseen ja kansalaisten tarvitsemien palvelujen heikkenemiseen.

Hallituksen esittämien leikkausten sijasta Keskusta kohdentaa omat leikkauksensa tasapuolisesti kaikkiin kansalaispiireihin. Perusturvaan ja kansalliseen EU-ratkaisuun ei mielestämme tule kajota. Erityisesti pidämme välttämättömänä kohdentaa sosiaalisektoriin osoitetut leikkaukset koko ko. sektorin 190 mrd markkaan. Käytännössä tämä merkitsee omavastuun lisäämistä sosiaaliturvassa, ei vain heikompiosaisten kohdalla vaan kaikkien, myös ansioturvaa nauttivien kohdalla.

Pidämme perusteltuna myös sitä, että menestyvien pääomavaltaisten vientialojen osuus sosiaalisektorin rasitteesta nostetaan oikeudenmukaiselle ja tilanteen vaatimalle tasolle.

Keskusta ei siis voi hyväksyä lisäbudjetin avaamaa sosiaalisen ja alueellisen kahtiajaon linjaa. Hallitus ja sen politiikka ei saa Keskustan kannatusta.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lisäbudjetin yleisperusteluissa lausuttaisiin:

"Hallituksen lisäbudjettilinja johtaa kansan sosiaalisen ja alueellisen kahtiajaon syvenemiseen sekä vaarantaa Suomen talouden kestävän nousun ja työttömyyden alenemisen alle 200 000 työttömään vaalikauden aikana. Siksi hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta."

Valtiovarainvaliokunta on perustuslakivaliokuntaa kuultuaan asettunut hallituksen kannalle siinä, ettei helmikuussa 1995 tehdyn valtion virka- ja työehtosopimusratkaisun johdosta vuodelle 1995 tarvitse budjetoida lisää määrärahaa. Valiokunta on tyytynyt pitämään tärkeänä, että henkilöstön vähentämistarve tulee hoitaa ns. luonnollisen poistuman kautta siten, että irtisanomisilta ja lomautuksilta vältytään.

Käytännössä monissa virastoissa ja laitoksissa on henkilöstömenojen riittämättömyyden vuoksi esitetty henkilöstölle lomarahan vapaaehtoisia vapaaksivaihtamisia tai pakkolomautuksia. Perusteluna henkilöstölle on esitetty, että palkankorotuksia ei ole budjetoitu. Kaiken kaikkiaan 300 milj. mk:n jättäminen budjetoimatta v. 1995 merkinnee tosiasiassa painetta tuhansien henkilöiden vähentämiseen valtionhallinnossa. Tarvetta lisämäärärahojen esittämiseen ei poista se, että palkkausmenot on merkitty erittelemättöminä kunkin pääluokan toimintamenomäärärahamomentille. Sopimuskorotukset voivat vähintäänkin välillisesti muodostua perusteiksi henkilöstön irtisanomiselle tai lomauttamiselle tuotannollis-taloudellisista syistä. Sopimuskorotusten käyttäminen irtisanomis- tai lomauttamisperusteina uhkaa romuttaa koko virkaehtosopimusjärjestelmän, joka ylimmällä normitasolla perustuu jo hallitusmuodon säännökseen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että yleisperusteluissa lausuttaisiin:

"*Valiokunta edellyttää*, että hallitus selvittää henkilöstön oikeusturvan tilanteessa, jossa kesken varainhoitovuoden tehdyt, palkkoja korottavat virkaehtosopimukset uhkaavat muodostua henkilöstön irtisanomis- tai lomautusperusteiksi."

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

87. Rahoitusmarkkinoiden vakauttaminen

89. *Pankkitoiminnan tukeminen* (siirtomääräraha 3 v)

Säästökassatoimintaa koskevaa lainsäädäntöä viimeksi muutettaessa turvattiin nimenomaan vain ennen 1.1.1994 tehdyt säästökassatalletukset. Säästökassatalletuksilla ei ole ollut pankkitalletussuojaa. Tämän on täytynyt olla Elannon säästökassa-asiakkaiden tiedossa riskinä heidän tehdessään talletuksia. Ainakin pankkitalletussuojan puuttuminen on täytynyt olla koroilla spekuloivien suursijoittajien tiedossa.

Hallitus on ilmoittanut Elannon säästökassavakuuksien arvon olevan noin 700 milj. markkaa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa Osuusliike Elannon selvittäjät ovat ilmoittaneet käsityksenään, että vakuuksien realisointiarvo on kuitenkin vain noin 460—525 milj. markkaa. Tällöin talletusten välitön ja kokonaan tapahtuva lunastaminen valtiolle merkitsisi selvää kustannusta ja riskiä valtiolle.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentin 28.87.89 perusteluissa lausuttaisiin:

"*Valiokunta edellyttää*, että hallitus antaa eduskunnalle selvityksen Elannon säästökassavakuuksien todellisesta realisointiarvosta."

Emme pidä kaikkein suurimpienkin sijoittajien säästökassatalletusten lunastamista valtiolle hyväksyttävänä. Suursijoittajien osuus säästökassatalletuksissa on selvitettävä ja heille on määrättävä omavastuu.

Ehdotamme,

että momentin 28.87.89 perusteluissa myös lausuttaisiin:

"*Valiokunta edellyttää*, että suurten talletusten määrä Elannon säästökassatalletuksissa selvitetään ja että hallitus valmistelee esityksen säästökassassa olevien suurten säästökassatalletusten omavastuusta."

Pääluokka 29

OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Lisäbudjetti on opetusministeriön pääluokan osalta negatiivinen. Se ei siis osoita osaamiseen ja taitotietoon panostamista, kuten hallitus on väittänyt tekevänsä. Koulurakennusten peruskorjaukset rahoitetaan opetusministeriön pääluokan sisällä opintotuen leikkauksilla ja senkin jälkeen pääluokan kehys alenee 45 milj. markalla.

39. Opintotuki

Opintorahan ja asumislisän leikkaus on puuttumista opiskelijan perusturvaan. Opintoraha on jo nyt perusturvaetuuksista kaikkein alhaisin. Ahon hallituksen aikana uudistettiin opintotukijärjestelmää taloudelliseen niukkuudenkin oloissa. Opintotukiuudistuksen tavoitteena oli vähentää opiskelijoiden velkaantumista. Yli 20-vuotiaiden opintoraha kasvoi noin 2,5-kertaiseksi. Nyt opintorahan ja asumislisän leikkaus kääntää kehityksen väärään suuntaan. Se lisää päinvastoin opiskelijoiden velkaantumista ja luo paineita kuntien toimeentulotukeen. Se on myös omiaan vähentämään koulutukseen hakeutumista, koska työttömyysturvan ja opintorahan ero suurenee. Opintorahan leikkauksia ei siksi tule hyväksyä.

Opintotukiuudistukseen jäi vielä puutteita. Siksi Keskustan tavoitteena on jatkaa uudistusta. Tällä vaalikaudella tulee korjata opintotuen sisäisiä ongelmakohtia, joista kipein on alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden ikään perustuva opintorahan porrastus. Muualla kuin vanhempien luona asuvien opiskelijoiden osalta tulee ikärajat asteittain poistaa lakialoitteen (LA 13/1995 vp) mukaisesti. Varoja opintotukijärjestelmän kehittämiseen saadaan tulevina vuosina säästyvistä vanhojen opintolainojen korkotukimäärärahoista.

Valiokunnan enemmistö ei ollut valmis myöskään edellyttämään, että taloudellisen tilanteen niin salliessa mahdollisimman pikaisesti palattaisiin entisensuuruisen opintorahan tasolle.

55. *Opintoraha* (arviomääräraha)

Luvun perusteluissa lausuttuun viitaten ehdotamme,

että momentille 29.39.55 otettaisiin ylimääräisenä lisäyksenä 70 000 000 markkaa.

56. *Aikuisopintoraha* (arviomääräraha)

Luvun perusteluissa lausuttuun viitaten ehdotamme,

että momentille 29.39.56 otettaisiin ylimääräisenä lisäyksenä 10 000 000 markkaa.

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

31. Maa- ja puutarhatalouden tulotuki (osa EU)

41. *Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (EU)* (arviomääräraha)

Eduskunta on hyväksynyt lisätalousarvioesitykseen liittyvän hallituksen esityksen maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain muuttamisesta siten, että tukea voidaan myöntää Euroopan yhteisöjen komission antamaa lupaa alhaisempana. Lisätalousarvioesityksessä pinta-alalisään ehdotettua määrärahaa ehdotetaan supistettavaksi 380 milj. markalla.

Esityksellään hallitus avaa Suomen EU-jäsenyysratkaisun osana solmitun kansallisen paketin. Nuoriin, vasta-aloittaneisiin ja velkaisiin viljelijöihin kohdistuvana pinta-alalisiin ehdotettua säästöä ei voida pitää hyväksyttävänä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.31.41 otettaisiin lisäyksenä 380 000 000 markkaa.

86. Yksityismetsätalous (osa EU)

Käsitellessään kuluvan vuoden varsinaista talousarviota eduskunta valtiovarainvaliokunnan ehdottamalla tavalla lisäsi metsänparannusvaroja. Varsinainen määrärahanlisäys metsänparannustukeen oli 15 milj. markkaa, minkä lisäksi eduskunta edellytti, että myös metsänparannuslainoista vuodelta 1994 ja 1995 säästyneitä varoja käytetään metsänparannustukeen.

Lisätalousarvioesityksessä hallitus ehdottaa metsänparannuslainojen lisäksi leikattavaksi myös metsänparannustukeen ehdotettuja määrärahoja. Ehdotettua säästöä ei voida pitää sen kummemmin työllisyys- kuin kansantaloudellisistakaan lähtökohdista perusteltuna.

44. *Metsänparannustuki (osa EU)* (arviomääräraha)

Luvun perusteluissa lausuttuun viitaten ehdotamme,

että momentille 30.86.44 otettaisiin lisäyksenä 35 000 000 markkaa.

Pääluokka 31

LIIKENNEMINISTERIÖN HALLINNONALA

24. Tielaitos

21. *Yleisten teiden perustienpito (osa EU)* (siirtomääräraha 2 v)

Hallitus ehdottaa perustienpidon määrärahaan 120 milj. mk:n lisäystä. Tätä lisäystä voidaan mm. työllisyysperustein pitää tervetulleena. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan osa maakunnista jää kokonaan ilman lisäystä tierahoihin. Pidämme tärkeänä, että yleisten teiden perustienpitoon ehdotetut lisämäärärahat kohdennetaan myös alueellisesti oikeudenmukaisesti.

25. Tienpidon valtionavut

Luvun perustelujen selvitysosassa hallitus ilmoittaa antavansa eduskunnalle esityksen laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta siten, että yksityisteiden valtionapujärjestelmä kumotaan eikä valtionapuja makseta enää vuoden 1995 jälkeen.

Valiokunta on mietinnössään kantanut huolta ensisijaisesti ulkopuolisten mahdollisuuksista liikkua yksityisteillä uudistuksen voimaantulon jälkeen. Katsomme, että vähintäänkin yhtä perusteltua on huoli tiekuntien asemasta tilanteessa, jossa ne joutuvat huolehtimaan yksityisteistä ilman valtionapua. Vielä kuluvan vuoden talousarviossa yksityisteiden rakentamista tuetaan 13,5 milj. markalla ja kunnossapitoa 103,5 milj. markalla. Ilman valtionapua yksityisteitä uhkaa väistämättä rappeutuminen, mikä ei ole kenenkään edun mukaista. Niin häiriötön puuhuolto kuin marjastajien, sienestäjien jne. mahdollisuus liikkua kunnossa olevilla yksityisteillä voidaan parhaiten turvata pitämällä kiinni nykyisestä yksityisteiden valtionapujärjestelmästä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että luvun 31.25 perusteluissa lausuttaisiin:

"*Valiokunta edellyttää,* että hallitus peruuttaa eduskunnalle antamansa, kohtuuttomia vaikeuksia tiekunnille aiheuttavan esityksensä yksityisteiden valtionapujärjestelmän kumoamisesta."

55. Viestinnän korvaukset ja avustukset

42. *Lehtien maaseutujakelun korvaus*

Valiokunta ehdottaa mietinnössään hyväksyttäväksi hallituksen ehdotuksen lopettaa lehtien maaseutujakelun korvausten maksaminen 1.7.1995 lukien. Tämä johtanee väistämättä siihen, että lehtien jakelua harvaan asutuilla alueilla ei voida hoitaa jatkossa nykyisessä laajuudessaan. Kansalaiset asetetaan näin tiedonsaannin suhteen asuinpaikasta riippuen eriarvoiseen asemaan.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 31.55.42 otettaisiin lisäyksenä 49 000 000 markkaa.

Pääluokka 32

KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

51. Yritystoiminnan alueelliset investointi- ja kehittämistuet

49. *Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (osa EU)* (arviomääräraha)

Vaikka Suomen talouden veturi vahvistuu hyvää vauhtia, on talouden koko kuva kuitenkin edelleen kaksijakoinen. Vientisektorilla työllisyysnäkymät ovat parantuneet huomattavastikin. Toisaalta pk-sektori ei ole vielä kyennyt parhaalla tavalla pääsemään työllistämisen alkuun, vaikka näkymät sielläkin ovat jo myönteisemmät.

Erityisesti kehitysalueilla tulisi nyt panostaa juuri pk-yrityksille suunnattuihin investointi- ja kehittämistukiin, jopa riskinottoa lisäten. Työllistämistä on edistettävä auttamalla pk-sektoria nopeaan nousuun.

Maakunnissa valmistellut alueohjelmat rakentuvat vahvasti nimenomaan pienyrittäjyyden varaan. Ohjelmien riittävä kansallinen rahoitus onkin varmistettava.

Hallituksen esitys momentin määrärahojen leikkaamiseksi ei edellä sanotuilla perusteilla ole hyväksyttävissä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 32.51.49 otettaisiin lisäyksenä 45 000 000 markkaa.

Pääluokka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

15. Perhekustannusten tasaus

52. *Lapsilisät* (arviomääräraha)

Hallitus esittää lapsilisiin vuositasolla 750 milj. markan leikkausta. Näin nopeaan, jo 1.7.1995 tapahtuvaan tulojen menetykseen perheillä ei ole riittävästi aikaa sopeutua. Perhepolitiikan pitäisi luoda jatkuvuutta ja ennustettavuutta. Perheiden kannalta on ongelmallista, jos tukien perusteet muuttuvat vuosittain.

Viime vuonna lapsiperheiden erityiset verovähennykset poistettiin ja siirrettiin suorana tukena lapsiperheille maksettavaksi. Nyt olisi ollut parempi pysyä jo luodussa järjestelmässä, eikä lähteä tekemään jälleen uusia rakenteellisia muutoksia lapsilisiin. Erityisesti monilapsisten perheiden kohdalla leikkaus aiheuttaa suuria ongelmia ja on myös perusturvaan puuttumista. Siksi lapsilisän leikkauksia ei tule hyväksyä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 33.15.52 otettaisiin ylimääräisenä lisäyksenä 375 000 000 markkaa.

Pääluokka 34

TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

06. Työvoimapolitiikan toimeenpano

Lisäbudjettiin ei sisälly lainkaan työhallinnon käyttöön tulevia investointimäärärahoja (mom.34.06.63 ja 34.06.77). Kuntien kanssa tehtävä työllistämisyhteistyö vaatii työvoimapiireissä usein myös työllisyysperusteisten investointitukien käyttöä. Jos työllisyysmäärärahoja ei saada jatkossa investointeihin, työllisyyden hoito kärsii ja syrjäytymisriski kasvaa. Lisäksi ilman työllisyysperusteisia investointeja on se vaara, että työvoimapolitiikkaa ei hoideta alueellisesti tasapainoisesti, vaan alueelliset erot työttömyysasteessa kärjistyvät.

Vuoden 1995 varsinaisen talousarvion yhteydessä valtiovarainvaliokunta teki jo muutoksen, jolla investointiavustusten myöntäminen säilytettiin myös työministeriön keinovalikoimassa. Jotta työllisyyttä voitaisiin hoitaa alueellisesti ja paikallisesti mahdollisimman tuloksellisesti ja työllistämistahojen mahdollisuuksia monipuolisesti hyödyntäen, on investointimäärärahoja jatkossa osoitettava myös työhallinnon käyttöön. Investointiavustuksilla voidaan kannustaa kuntia lisäämään myös omaa työllistämispanostaan erityisesti vaikeimmilla työllisyysalueilla.

Tukityön volyymi on tällä hetkellä asiantuntijoiden mukaan lähellä kattoa eikä työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessakaan tasoa voida kovin merkittävästi enää nostaa. Hallituksen valitsemassa, yksinomaan tukityöllistämiseen perustuvassa linjassa on riski, että osa lisätalousarviossa työministeriölle varatuista rahoista jää käyttämättä, koska sen kummemmin palkkaperusteisten kuin koulutusmomenteillekaan ohjattujen määrärahojen käyttäminen investointeihin ei ole mahdollista.

Hallitus ei esitä lisäbudjetissa varoja nuorten työllisyyttä parantavan kansliapäällikköohjelman jatkamiseen ensi syksynä. Näin olisi tullut tehdä, jos ammattikoulutuspaikkoja olisi haluttu lisätä ohjelman mukaisesti. Valiokunta edellyttää aivan oikein mietinnössään, että opetus- ja työministeriö jatkavat em. ohjelman mukaisesti nuorten koulutuspaikkojen lisäämistä. Opetusministeriö on vetäytynyt ohjelman jatkosta vedoten alhaisiin budjettikehyksiinsä. Kuitenkin nuorista työttömistä edelleen 38 000 on ilman ammatillista koulutusta. Heidän koulutukseensa tarvittaisiin oppisopimuskoulutuksen lisäksi huomattava määrä oppilaitosten järjestämää koulutusta. Ilman erityistoimia on todennäköistä, että nuorten työllisyyden suotuisa aleneminen katkeaa ja nuorten työttömyys lähtee jälleen lisääntymään. Tarkoitukseen olisi tullut varata määrärahoja jo tässä lisätalousarviossa.

Helsingissä 19 päivänä kesäkuuta 1995

Mauri Pekkarinen
Jukka Vihriälä
Markku Koski
Olavi Ala-Nissilä
Maria Kaisa Aula
Raimo Liikkanen
Markku Vuorensola
Markku Lehtosaari
Hannu Kemppainen
Maija-Liisa Lindqvist

II

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

MENOT

Pääluokka 23

VALTIONEUVOSTO

01. Valtioneuvosto

01. *Palkkaukset* (arviomääräraha)

Valtioneuvoston määrärahaa palkkaukseen lähinnä erityisavustajia varten on lisätty 1,8 miljoonalla markalla, vaikka muilta hallinnonaloilta määrärahoja vähennetään. Tuntuu kohtuuttomalta, että tätä määrärahaa lisätään tilanteessa, jossa jopa perusturvasta joudutaan leikkaamaan.

On kuitenkin perusteltua lisätä yhden ministerin ja kahden erityisavustajan tarvitsema lisämääräraha. Muilta osin määrärahaa voidaan pienentää.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että momentilta 23.01.01 vähennettäisiin 800 000 markkaa.

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

86. Yksityismetsätalous (osa EU)

Momentilta 30.86.44 (Metsänparannustuki) ja momentilta 30.86.83 (Metsänparannuslainat) esitetään vähennettäväksi yhteensä 50 miljoonaa markkaa niille jo hyväksyttyjä määrärahoja. Menettely ei ole hyväksyttävä, koska tarve ei suinkaan ole pienentynyt.

Metsien merkitys kansantaloudellemme ja hyvinvoinnillemme on ratkaiseva. Viennistä lähes 40 prosenttia on metsätuotteita ja valuuttavirroista noin 50 prosenttia. Mitä metsänparannuksesta on pois, on suoraan pois tulevasta.

Metsänparannusvarojen leikkaus ei ole myöskään sopusoinnussa työllisyyden hoidon tavoitteiden kanssa.

44. *Metsänparannustuki (osa EU)* (arviomääräraha)

Luvun perusteluissa lausuttuun viitaten ehdotan,

että momentille 30.86.44 otettaisiin lisäyksenä 35 000 000 markkaa.

83. *Metsänparannuslainat* (siirtomääräraha 3 v)

Luvun perusteluissa lausuttuun viitaten ehdotan,

että momentille 30.86.83 otettaisiin lisäyksenä 15 000 000 markkaa.

Pääluokka 34

TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

06. Työvoimapolitiikan toimeenpano

30. *Valtionapu kunnille ja kuntayhtymille työttömyyden lieventämiseen* (arviomääräraha)

Työttömyyden lieventämiseen esitetään kunnille ja kuntayhtymille lisämäärärahaa, joka kuitenkin on riittämätön. Kunnissa ja kuntayhtymissä on suurta halukkuutta ja todellista valmiutta työllistämiseen. Työllisyyshallitukseksi itseään kutsuvan hallituksen olisi ollut esitettävä suurempaa määrärahan lisäystä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että momentille 34.06.30 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa.

62. *Valtionapu työttömyyden lieventämiseen* (arviomääräraha)

Työttömyyden lieventämiseen esitetty lisämääräraha on tarpeeseen nähden alimitoitettu.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että momentille 34.06.62 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa.

Helsingissä 19 päivänä kesäkuuta 1995

Bjarne Kallis

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA *Liite*

Lausunto 6/1995 vp
Hallituksen esitys 11/1995 vp

Valtiovarainvaliokunnalle

Valtiovarainvaliokunta on kirjeellään 2 päivältä kesäkuuta 1995 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä n:o 11/1995 vp vuoden 1995 lisätalousarvioksi siltä osin kuin kysymys on helmikuussa 1995 tehdyn valtion virka- ja työehtosopimuksen sitovuudesta budjetointiperusteena.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Tuomo Vainio valtiovarainministeriöstä, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Ilkka Saraviita ja professori Kaarlo Tuori.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Lisätalousarvioesityksen yleisperusteluissa todetaan: "Helmikuussa 1995 tehdyn valtion virka- ja työehtosopimusratkaisun henkilöstömenoja lisäävä vaikutus on vuodelle 1995 noin 300 milj. mk eli 1,3 % ja vuositasolla noin 600 milj. mk eli 2,6 %. Tarkoitus on, ettei tämän johdosta budjetoida vuodelle 1995 lisää määrärahaa, vaan hallinnonalat ja virastot sopeuttavat toimintamenonsa vastaavasti, lähinnä supistamalla henkilöstömäärää henkilöstökehysten edellyttämällä tavalla."

Valiokunnan kannanotot

Lisätalousarvioesityksen yleisperusteluihin sisältyvä kuvaus siitä, miten valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaiseen henkilöstömenojen lisäykseen on tarkoitus suhtautua, on valtiosääntöoikeudellisesti merkittävä talousarvion ns. täydellisyysperiaatteen kannalta. Tämä periaate pohjautuu nykyisin hallitusmuodon 67 §:ään. Täydellisyysperiaatteen mukaan talousarvioon otetaan arviot kaikista varainhoitovuoden tuloista ja määrärahat kaikkiin tiedossa oleviin varainhoitovuoden menoihin.

Täydellisyysperiaatteen mukaisesti talousarvioon on otettava sidotut menot, kuten valtion henkilöstön palkkausmenot. Palkkausmenot merkitään nykyisin erittelemättöminä kunkin pääluokan toimintamenomäärärahamomentille, jolta rahoitetaan myös esimerkiksi laite- ja kalustohankinnat. Tällaiset menot tulee mitoittaa talousarviossa niiden todennäköistä suuruutta vastaavasti.

Menojen kulloinenkin mitoitus ilmentää niiden perusteita koskevaa tavoitteenasettelua. Liikkumavapautta tässä suhteessa rajoittavat lähinnä valtion velvoite hoitaa lakisääteiset tehtävänsä sekä henkilöstövoimavaroja ja palvelussuhteen ehtoja koskeva lainsäädäntö ja sopimukset. Lisätalousarviolla pyritään siihen, että hallinnonalat ja virastot sopeuttavat toimintamenonsa talousarviossa jo vahvistettujen määrärahojen tasoon. Kun otetaan huomioon sopimusratkaisun henkilöstömenoja lisäävän vaikutuksen suhteellinen vähäisyys toimintamenomomenttien kannalta, valiokunta katsoo, että puheena olevassa asiassa voidaan valtiosäännön estämättä toimia lisätalousarvioesityksen yleisperusteluissa mainitulla tavalla.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että valtiovarainvaliokunta ottaisi tässä lausunnossa mainitun huomioon asiaa valmistellessaan.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Häkämies, jäsenet Itälä, Kallio, Korkeaoja, H. Koskinen, Kuisma, Kurola, Nikula, Puhjo, Rantanen ja Veteläinen sekä varajäsen Juurola.